Kemi-Tornion käräjäoikeus
Valtakatu 39
94100 Kemi

Lausunto

8.3.2017

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia Hallituksen esitys eduskunnalle tuomioistuinlain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta (HE 270/2016 vp)

Viite Eduskunnan lakivaliokunnan lausuntopyyntö 21.2.2017

Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeuksien yhdistäminen

Kemi-Tornion käräjäoikeus ei pidä Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeuksien yhdistämistä perusteltuna. Käräjäoikeuden henkilökunta vastustaa yhdistämishanketta yksimielisesti.

Käräjäoikeuksien yhdistäminen ei ole tarpeen, se ei paranna oikeuspalveluiden saatavuutta eikä tuottamisen edellytyksiä Rovaniemen hovioikeuspiirin alueella, eikä se myöskään tule tuottamaan tavoitteeksi asetettuja säästöjä.

Rakenneuudistukselle asetetut tavoitteet ovat sinällään hyväksyttäviä. On perusteltua vaatia kustannustehokasta ja samalla laadukasta lainkäyttöä, jonka painopiste on alioikeuksissa. Samalla on annettava merkitystä tuomioistuinpalveluiden maantieteelliselle saatavuudelle, kuten hallituksen esityksessä on lausuttukin.

Rovaniemen ja Kemin välinen etäisyys on 120 kilometriä. Asiointietäisyydet rajoittavat mahdollisuuksia niihin järjestelyihin, joilla laadukkaampaa lainkäyttöä ja kustannussäästöjä tavoitellaan. Kahden kanslian työnjakoa ei ole mahdollista Lapin ja Kemi-Tornion käräjäoikeuden tapauksessa järkevästi tehdä muuten kuin jatkamalla edelleen molemmissa kanslioissa niiden asiaryhmien käsittelemistä, joita niissä nytkin käsitellään. Muussa tapauksessa asianosaiset ja avustajat joutuisivat matkustamaan kohtuuttoman pitkiä matkoja oikeuspaikalle, mikä aiheuttaisi vaivan ja ajanhukan lisäksi sekä asianosaisille että yhteiskunnalle lisäkustannuksia.

Jos erikoistuminen toteutettaisiin siten, että asianosaisten sijasta tuomarit matkustaisivat, kustannukset aiheutuisivat tästä. Lisäksi kustannuksia aiheutuisi johdon tarpeesta matkustaa ja käyttää aikaansa molemmilla kansliapaikkakunnilla.

Tehokas johtaminen edellyttää vähintään ajoittaista läsnäoloa kansliassa. Sähköisin välinein johtamistehtävää on mahdollista hoitaa vain rajoitetusti.

Kemi-Tornion käräjäoikeudessa työskentelee 26 virkamiestä ja Lapin käräjäoikeudessa 47. Viime vuonna edellisen käräjäoikeuden painotettu työmäärä oli 2986 ja jälkimmäisen 5314. Tuottavuus, jolla mitataan painotettua työmäärää suhteessa henkilökuntaan, oli Kemi-Tornion käräjäoikeudessa 116 ja Lapin käräjäoikeudessa 112. Ero ei ole merkittävä. Suhteessa henkilökuntansa määrään molemmat tuomioistuimet toimivat osapuilleen yhtä tehokkaasti.

Rovaniemen hovioikeuspiirin tuomioistuinten yhteinen tuottavuusluku oli 109. Oulun käräjäoikeudessa, jonka henkilökuntamäärä oli viime vuonna 93 virkamiestä, se oli 113 ja itsenäiseksi rakenneuudistuksessa jäävän, Kemi-Tornion käräjäoikeuden kokoisen Kainuun käräjäoikeuden tuottavuusluku 102. Oulun käräjäoikeus ei siis ollut suuremmasta koostaan huolimatta Lapin taikka Kemi-Tornion käräjäoikeutta tuottavampi.

Tarkastelu ei tue hallituksen esitykseen sisältyvää oletusta siitä, että suuremmat tuomioistuimet toimisivat pienempiä tehokkaammin. Se ei myöskään sisällä viitettä siitä, että Lapin taikka Kemi-Tornion käräjäoikeus hyötyisivät yhdistymisestä. Käräjäoikeuksien väliset erot tuottavuudessa ja tuloksellisuudessa eivät ole yhteydessä käräjäoikeuksien kokoon.

Rakenneuudistuksella pyritään parantamaan alioikeuksien ratkaisujen tasoa. Suurempien yksiköiden on ajateltu kykenevän erikoistumisen ja kouluttautumismahdollisuuksien paranemisen myötä laadukkaampaan lainkäyttöön.

Laatua on vaikeata mitata. Se ei ole kuitenkaan mahdotonta. Saatavilla on muun ohessa tilastoja, jotka mittaavat alioikeuksien ratkaisujen pysyvyyttä ja siten hovioikeuksien arvioimaa laatua. Vuoden 2015 tilastossa hovioikeudet muuttivat alioikeuden ratkaisun lopputulosta tai palauttivat asian alioikeuteen 28 prosentissa hovioikeuksille tehdyistä valituksista. Kemi-Tornion käräjäoikeuden ratkaisujen muutosprosentti oli 26, Lapin käräjäoikeuden 22 ja pienen Kainuun käräjäoikeuden muutosprosentti 24. Vastaavat luvut Helsingin käräjäoikeudessa olivat 30 ja Vantaan käräjäoikeudessa 32. Käräjäoikeuksien ratkaisujen laatu ei ole sanottujen lukujen perusteella arvioituna yhteydessä käräjäoikeuksien kokoon.

Hallituksen esityksessä on todettu erojen toiminnan tehokkuudessa vaikuttavan tuomioistuinten käsittelyaikoihin, mikä heikentää kansalaisten alueellista yhdenvertaisuutta. Tämä näkemys on hyväksyttävä. Tehokkuutta taikka pitkiä käsittelyaikoja ei kuitenkaan ole yhdistettävä tuomioistuimen kokoon.

Vuonna 2015 Kemi-Tornion käräjäoikeuden ratkaisemien rikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 3,9 kuukautta, laajojen riita-asioiden 6,8 kuukautta ja summaaristen asioiden 2,1 kuukautta. Vastaavat luvut koko maassa olivat 4 kuukautta, 9,3 kuukautta ja 2,7 kuukautta.

Helsingin käräjäoikeuden rikosasioiden keskimääräinen käsittelyaika oli 7,3 kuukautta, laajojen riita-asioiden 13,3 kuukautta ja summaaristen asioiden 5,1 kuukautta. Espoon käräjäoikeuden vastaavat luvut olivat 5 kuukautta, 10,7 kuukautta ja 1,9 kuukautta. Vantaan luvut olivat 4,5 kuukautta, 8,5 kuukautta ja 2,3 kuukautta.

Turun, Vaasan ja Itä-Suomen ja Rovaniemen hovioikeuspiirien tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat vastasivat osapuilleen Kemi-Tornion käräjäoikeuden lyhyitä käsittelyaikoja, joskin kaikissa niissä laajojen riita-asioiden käsittelyaika oli jonkin verran pitempi.

Päijät-Hämeen ja Pirkanmaan käräjäoikeudet puolestaan ovat kyenneet ratkaisemaan kaikkien sanottujen jutturyhmien jutut nopeammin kuin Kemi-Tornion käräjäoikeudessa on tehty, mikä sekin tukee käsitystä siitä, että tuomioistuimen koko ei ole yhteydessä käsittelyaikoihin. Päijät-Hämeessä rikosasiat on ratkaistu keskimäärin 2,3 kuukaudessa, laajat riita-asiat 5,7 kuukaudessa ja summaariset asiat 1,6 kuukaudessa. Pirkanmaan käräjäoikeudessa rikosasiat on ratkaistu 3 kuukaudessa, laajat riita-asiat 6,3 kuukaudessa ja summaariset asiat 1,9 kuukaudessa.

Kansalaisten alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta huoli pitkistä käsittelyajoista on aiheellista kohdistaa pääkaupunkiseudun tuomioistuinten toimintaedellytyksiin. Tuomioistuinten yksikkökoon kasvattaminen ei voi olla ratkaisu ongelmaan.

Hallituksen esityksen mukaan uudistumisella tavoitellaan myös entistä tasakokoisempien alioikeuksien muodostamista, kuten aikaisemmillakin uudistuksilla oli tehty. Pyrkimys tasakokoisuuteen ei kuitenkaan kelpaa rakenneuudistuksen perusteeksi. Sitä voitaisiin perustellusti tavoitella vain suurimpia käräjäoikeuksia pilkkomalla.

Käräjäoikeudet ovat asiamäärillä ja väestöpohjalla mitattuna varsin eri kokoisia sen vuoksi, että väestö asuu osassa maata varsin harvassa. Tuomioistuimen optimikoko määräytyy kohtuullisen asiointimatkan päässä asuvan väestön tarvitsemien tuomioistuinpalvelujen perusteella.

Pohjoisen käräjäoikeudet ovat optimikokoisia, jos ne täyttävät niiden vaikutuspiirissä asuvien ihmisten tarpeet. Kemi-Tornion käräjäoikeus seitsemän tuomarin käräjäoikeutena on riittävän suuri toimimaan itsenäisenä tuomioistuimena tässä tehtävässä.

Alioikeuksien määrä suhteessa väestöön ei Suomessa ole suuri. Vain Tanskassa alioikeuksia on sataatuhatta asukasta kohden vähemmän kuin nyt Suomessa. Siellä suhdeluku on 0,5 alioikeutta/100 000 asukasta. Ruotsissa se on sama kuin Suomessa eli 0,7 alioikeutta/100 000 asukasta. Norjassa suhdeluku on 1,3 alioikeutta/100 000 asukasta.

Hallituksen kaavailema rakenneuudistus sisältää myös kannatettavia ehdotuksia ja ajatuksia. Sähköisen asioinnin lisääminen ja videoyhteyksien käyttö tulee

merkittävästi vaikuttamaan käsittelyihin ja säästämään kustannuksia. Siihen on varauduttava ja panostettava.

Kemi-Tornion käräjäoikeus on palvellut kaikkia lainkäytön toimijoita videoyhteyksillään. Viime vuoden aikana oman tai jonkun muun oikeuden käsittelyssä käytettiin Kemi-Tornion käräjäoikeuden videoyhteyttä lähes 200 kertaa. Käytössä on kolmet videolaitteet. Käräjäoikeudessa suhtaudutaan tämänlaatuiseen kehittämiseen hyvin myönteisesti. Taustalla on Rovaniemen hovioikeuspiirissä tehtävä laatutyö.

Istuntosalien varustaminen Aipan edellyttämällä teknisellä laitteistolla on pakottanut arvioimaan tarvetta ylläpitää istuntosaleja kohtuullisen asiointimatkan sisäpuolella. Käräjäoikeus onkin kustannuksia säästääkseen luopunut Ylitornion istuntopaikasta 31.3.2016 ja luopuu Tornion istuntopaikastaan vuokrasopimuksen irtisanomisajan päätyttyä 31.1.2018. Tällaiset tosiasiassa kustannuksia säästävät toimenpiteet eivät edellytä rakenneuudistuksen tarkoittamaa yhdistymistä. Ne käräjäoikeus on tehnyt itsenäisenä tuomioistuimena. Tämän vuoksi niistä syntyviä säästöjäkään ei ole aihetta pitää perusteena rakenneuudistukselle.

Kimmo Saarela, laamanni
Kemi-Tornion käräjäoikeus